

Tjeld blir Årets fugl 2018

Med sitt røde nebb, sine rosa bein, en fjærdrakt i sort og hvitt og en lyd som nærmest er synonymt med lyden av kyst og fjære, er tjelden en av våre mest karakteristiske og velkjente fugler. Den finnes i alle våre fylker, og langs hele vår langstrakte kystlinje. I 2018 har NOF valgt tjelden som Årets fugl!

Tjelden *Haematopus ostralegus* er en karakterart langs det meste av vår kyst. Den store utbredelsen muliggjøres i stor grad av et allsidig kosthold, som for det meste består av muslinger, krepsdyr, meitemark, insekter og andre invertebrater. Det latinske artsnavnet *ostralegus* gjenspeiler også fuglens kosthold, og er satt sammen av ordene *ostrea* – østers, og *legere* – å samle (slektsnavnet *Haematopus* kommer på sin side fra *haima* som betyr blod, og *pous* som betyr fot).

Tjelden er tilpasningsdyktig også på andre områder enn i matveien – selv om den er vanligst i kysthabitater, har arten vist at den også kan dra fordel av endringer i landskapet. I Storbritannia ble det første reiret i innlandet funnet ved River Eden i Cumbria i 1889, og etter dette har arten spredt seg lenger inn i landet for hvert år som har gått – først langs elvene, deretter til jordbruksland og hustak (Frost mfl. 2017). Dette har etter hvert skjedd også i Norge. Det hekker nå tjeld ved flere av våre litt større innsjøer, og oppover langs noen av de store elvene, som f.eks. Gudbrandsdalslågen. I en del av våre større byer hekker det også tjeld, og da gjerne på hustak, på samme måte som i Storbritannia.

Til tross for sin tilpasningsdyktighet peker ikke alle piler oppover for tjelden. I Norge regnes bestanden som stabil, men i Storbritannia, Nederland og Tyskland, hvor til sammen over tre fjerdedeler av alle tjeld tilhørende den europeiske underarten *H. o. ostralegus* overvintrer, har vinterbestandene blitt redusert med over 20 % de seneste 25 årene (BirdLife International 2015, Frost mfl. 2017). Nedgangene er sannsynligvis knyttet til intensivt fiske etter muslinger og skalldyr, som tjelden er avhengig av god tilgang til i sine vinterområder (BirdLife International 2015, Ens 2006). Dette har medført at arten har blitt plassert i kategorien «Nær truet» på den globale rødlista for arter (BirdLife International 2015).

Aktiviteter i 2018

Tjelden ankommer tidlig fra sine overvintringsområder, og de fleste sørnorske hekkefugler er nok på plass i løpet av mars måned. Eggene legges gjerne i april eller starten av mai, og klekkes etter en knapp måneds tid.

Den norske hekkebestanden er anslått til 50 000–100 000 par, og det er neppe mange kyststrekninger langs vår langstrakte kyst hvor det *ikke* finnes tjeld. Dermed vil det også være lite gjennomførbart å legge opp til en fullstendig nasjonal kartlegging av arten i 2018, slik vi ofte har gjort med Årets fugl. Det er imidlertid en del andre spørsmål vi ønsker å besvare før året er omme, hvor vi gjerne vil ha hjelp fra våre medlemmer og andre interesserte:

1. Hvordan er fordelingen av tjeld mellom ulike hekkehabitater i Norge? Hvor stor er for eksempel andelen av hekkefugler i byer, i kulturlandskapet, i de dype fjordarmene våre eller langs innsjøer i innlandet?

- For å undersøke dette håper vi at så mange som mulig legger inn en liten innsats for å lete opp hekkende tjeld over det ganske land. Du rapporterer dine hekkefunn i rapporteringssystemet Artsobservasjoner (www.artsobservasjoner.no) eller på Fuglevennens nettsider (www.fuglevennen.no). Rapporterer du observasjonene dine av tjelden i Artsobservasjoner, er det viktig at du husker å registrerer en hekkeaktivitet for observasjoner som gjelder mulige, sannsynlige eller sikre hekkefunn. For påviste reirlokalteter er det ofte en fordel om det

opprettet egne, nye lokaliteter i systemet. Noter informasjon om reirplassering og habitat i kommentarfeltet, f.eks. «på hustak i by», «på sandstrand ved innsjø» osv. På Fuglevernens nettsider vil en egen tilpasset rapporteringsløsning opprettes for Årets fugl.

2. Trues tjelden der den holder til? Vi vil undersøke hvilke trusler som er viktigst av enten arealinngrep, predasjon eller forstyrrelser.

- Rapporterer du en tjeld på Fuglevernens nettsider, kan du huke av for en av disse tre trusseltypene på rapporteringssiden. Rapporterer du på Artsobservasjoner noteres én av de tre, eller eventuelt «ingen trusler» i kommentarfeltet.

3. Hvor finner vi de største ansamlingene av rastende tjeld i Norge? Hva er landets viktigste enkeltlokaliteter for arten?

- Finner du store ansamlinger med tjeld, er det viktig at disse telles så nøyaktig som mulig, og rapporteres i Artsobservasjoner eller på Fuglevernens nettsider.

Samtidig oppfordrer vi også lokal- og fylkeslag, eller øvrige initiativtakere, til å gjennomføre andre aktiviteter knyttet til Årets fugl. Dette kan for eksempel være å arrangere turer med et særlig fokus på tjelden, organiserte kartlegginger i utpekte områder eller snekring og utsetting av hekkeplattformer til tjeld. Sistnevnte tiltak kan være til fordel for tjelden i områder der arten er utsatt for bakkepredatorer som f.eks. mink eller katt. Plattformene kan også bli tatt i bruk av andre fuglearter, som f.eks. fiskemåke. Vi vil på nyåret legge ut en bruksanvisning for hvordan man kan snekre sin egen hekkeplattform til tjelden på NOFs nettsider.

Har du spørsmål om gjennomføringen, eller tips og informasjon om tjelden i ditt nærområde, kan disse rettes til NOFs kontaktperson for Årets fugl, Oddvar Heggøy (oddvar@birdlife.no) eller til aaretsfugl@birdlife.no. Følg også med på våre nettsider og facebookside, hvor det jevnlig vil publiseres stoff om Årets fugl i løpet av 2018.

Referanser:

BirdLife International 2015. *European Red List of Birds*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

Ens, B. J. 2006. The conflict between shellfisheries and migratory waterbirds in the Dutch Wadden Sea. S. 806 – 811 i: Boere, G. C., Galbraith, C. A. & Stroud, D. A. (red.) *Waterbirds around the world*. The Stationery Office, Edinburgh.

Frost, T. M., Austin, G. E., Calbrade, N. A., Mellan, H. J., Hall, C., Hearn, R. D., Stroud, D. A., Wotton, S. R. & Balmer, D. E. 2017. *Waterbirds in the UK 2015/16: The Wetland Bird Survey*. BTO, RSPB and JNCC, in association with WWT. British Trust for Ornithology, Thetford.

Årets fugl

Flere kriterier ligger til grunn for NOFs valg av Årets fugl. For det første prøver vi å velge en art som finnes i alle norske fylker. Vi prøver også å velge arter som er relativt vanlige, slik at alle som vil kan få muligheten til å få et glimt av dem i løpet av et år. Videre er det et poeng at artene «har noe ved seg», og ikke bare er «grå og kjedelige». Det er også et poeng at man velger arter det mangler kunnskap om hos oss, eller som på andre måter fortjener et ekstra fokus. Dette gjør at vi gjerne også velger arter i tilbakegang.